

اولین همایش بین المللی نوآوری و تحقیق در هنر و علوم انسانی
1st International Conference on Innvation and Research in Art and Humanites

جستاری در دوسالانه های نقاشی برگزار شده در ایران

بهزاد محبی¹

1- مربی گروه آموزشی هنر، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران
Mohebi-behzad@yahoo.com

چکیده

هنر، زبان گویایی است که راز و رمز پنهان ذهن هنرمند را بازگو می کند و پرده از دیدگاه و نحوه ی نگرش هنرمند- در رابطه هستی- برمی کشد. نمایشگاه های نقاشی بهترین وسیله ارتباطی، و نمایشگاه های ادواری مناسب- ترین معیار و محک برای درک چند و چون آثار هنر نقاشی است. موزه ی هنرهای معاصر و سپس انجمن هنرهای تجسمی، با درک چنین ضرورتی، اقدام به برگزاری نمایشگاه های دوسالانه ای از آثار هنرمندان نقاشی نموده اند. در این مقاله سعی شده با ارائه آماری و بررسی اجمالی به دوسالانه های برگزار شده در داخل کشور(با تأکید بیشتر به دوره ی بعد از انقلاب) تا زمان حال پرداخته شود. آن چه از برآیند تحقیق حاصل می شود این است که با همهی ضرورت انجام این دوسالانه ها، ضعف هایی از جمله: عدم برنامه ریزی منسجم، نداشتن پیوستگی در دوره های برگزار شده، نگاه مقطعی به موضوع و اینکه در اکثر این دوسالانه ها به بخش پژوهشی مسأله یا اصلا توجه نشده و یا بسیار جزئی بوده است.

واژگان کلیدی: بینال، نقاشی، دوسالانه نقاشی، دوسالانه تهران.

Inquiry In Iranian Painting Biennial

Behzad Mohebbi

University of Mohagheh Ardabili, Iran

Abstract

Art language and speech that mystery and reveal the hidden artist tells how the attitudes and perspectives of artists mind. Painting exhibitions best means of communication, and periodic shows the best touchstone for understanding how the art of painting. Museum of Contemporary Art and Visual Arts Society, with the understanding of the necessity, the biennial exhibition of artists have painted. In this article, we provide a statistical overview of the Biennial held in the country (with emphasis on the period after the revolution) has now been made. What that study for this biennial, weaknesses such as lack of coherent planning, lack of continuity in the held-sectional view of the issue and that the majority of the biennial Research into the problem or did not pay attention or is very minor.

Keywords: Biennial , Painting, Painting Biennial, Biennial of Tehran

مقدمه

بی‌ینال BIENNALE [دو سالانه] جشنواره و نمایشگاه بین‌المللی از آثار هنرمندان معاصر که هر دو سال یکبار با اهداف و مقررات معین و اهدای جوایز خاص در برخی کشورها بر پا می‌شود. هدف کلی، معرفی شاخص‌ترین و تازه‌ترین پدیده‌های هنری در دنیای امروز است.

بی‌ینال ونیز [در ایتالیا]، و بی‌ینال سائوپائولو [در برزیل]، از مهم‌ترین آنها به شمار می‌آیند. سابقه بی‌ینال ونیز به سال 1895 می‌رسد.

بی‌ینال تهران نخستین بار توسط اداره‌ی کل هنرهای زیبا [سابق]، و با همکاری، مارکوگریگوریان شکل گرفت (1337/1958 ش). و پنجاه و سه نقاش، طراح، و پیکره‌ساز ایرانی در آن شرکت داشتند. در سالهای قبل از انقلاب اسلامی، مجموعاً پنج بی‌ینال در تهران تشکیل یافت؛ که آخرین آنها شامل آثار هنرمندان ایران، ترکیه، پاکستان بود (1345/1966 ش). در سال‌های بعد از انقلاب نیز چندین نمایشگاه بزرگ دوسالانه در تهران برگزار شده است. (پاکباز، 1378، 104)

بیان مسأله

دوسالانه‌های هنری با هدف شناسایی و ارزیابی جامعه هنری و عملکرد آن در طی دوسال قبل از برگزاری دوسالانه است، دوسالانه نقاشی در ایران نیز با این رویکرد در دوران قبل از انقلاب برگزار شد که بدلیل برخی عملکردها مورد انتقاد قرار گرفت. در دوره بعد از انقلاب اسلامی (1357 ه.ش) بعد از وقفه‌ای طولانی مجدد دوسالانه‌ها شروع به فعالیت کردند و دوسالانه نقاشی نیز با مسأیل پرحاشیه‌ای برگزار گردید، و متأسفانه تاکنون نیز نتوانسته به عنوان خود "دوسالانه" عمل نماید و تا آخرین دوسالانه که هشتمین دور از برگزاری بود دوران چند ساله‌ای مابین این نمایشگاه‌ها بوده است.

ضرورت تحقیق

با در نظر گرفتن اینکه پویایی جامعه هنرهای تجسمی و آن چه که در بخش نقاشی مد نظر است معطوف به ایجاد ارتباط با بدنه‌های متخصص و بخش عام اجتماع است، در همین راستا دوسالانه‌ها می‌توانند در این ارتباط دهی نقش فعالی را داشته باشند، همان چنان که در برخی از کشورها این الگو توانسته بسیار موفق عمل نماید و با توجه به تفاوت‌های فرهنگی ایران با سایر کشورها می‌توان با بررسی عملکرد دوسالانه‌ها نقاط حائز اهمیت در آنها را شناسایی نموده و به شکلی قابل قبول بومی سازی کرد، و البته قبل از آن بایستی به واکاوی دوسالانه‌های داخلی پرداخت تا موضع راهبردی در این جهت اتخاذ شود.

دوسالانه‌های نقاشی در قبل از انقلاب اسلامی

زمان برپایی نخستین بی‌ینال تهران (1337/1958 ش) را می‌توان آغاز دوره‌ای جدید دانست، زیرا این رویداد، به لحاظ نتایج و پیامدهایش، در تاریخ هنر معاصر اهمیتی خاص دارد.

در واقع، با گردآوری و معرفی آثار نوپردازان در یک نمایشگاه بزرگ، جنبش نوگرایی به رسمیت شناخته شد. ظاهراً، هدف برگزار کنندگان بی‌ینال ایجاد امکانات بررسی و ارزیابی آثار نو پدید ایرانی، آشنا کردن مردم با شیوه‌های هنر مدرن، و انتخاب چند اثر (توسط داوران ایرانی و خارجی) برای ارائه در نمایشگاه‌های بین‌المللی بود.

بی‌شک برگزاری بی‌ینال‌ها (اگر چه بیش از پنج بار تکرار نشد)، نقشی مؤثر در توسعه نقاشی و مجسمه‌سازی و معرفی جدیدترین آثار هنرمندان ایرانی ایفا کرد. ولی این اقدام باعث بروز حرکت‌های مصنوعی و موقتی در هنر معاصر نیز شد؛ بدین معنا که نوع و شیوه کار برندگان جوایز در هر بی‌ینال دست کم تا دو سال بعد سرمشق کار هنرمندان جوان قرار

1st International Conference on Innvation and Research in Art and Humanites

گرفت و آنان را از جستجو و تجربه شخصی باز داشت. چنین بود که موج‌های اکسیرسیون‌نویسم و تجریدگری و سنت‌گرایی نو، یکی پس از دیگری از متن همین بی‌ینال‌ها برخاستند. (پاکباز، 1378، 187)

- از میان برندگان این پنچ بی‌ینال به نام‌هایی چون مارکو گریگوریان، ناصر اویسی، ابوالقاسم سعیدی، سپهری، بهجت صدر، محسن وزیری مقدم، حسین زنده‌رودی، پیلارام، مسعود عربشاهی (در نقاشی) و پرویز تناولی و ژازه طباطبایی (در مجسمه‌سازی) برخورد می‌کنیم.

دو سالانه‌های نقاشی در بعد از انقلاب اسلامی

با وقوع انقلاب اسلامی (1978م-1357ش)، دوره دیگری در تاریخ هنر معاصر آغاز شد. در شرایط جدید با نفی موجودیت و کارکرد هنر رسمی زمان حکوت شاهنشاهی، بسیاری از کارگزاران و شماری از هنرمندان نیز صحنه را ترک کردند. و نیرویی جوان و بدون تجربه به میدان آمد. تعداد زیادی از هنرمندان با سابقه یا تازه کار در گرماگرم انقلاب کوشیدند خود را با جنبش مردمی همگام کنند. در پی حمله ارتش عراق به خاک ایران و در سال‌های جنگ، دیوارنگاری، پرده‌نگاری و پوسترسازی در مضمون‌های حماسی، دینی و سیاسی رواج بیشتری یافت. ضرورت تبلیغ و تهیج و پیام‌رسانی فوری و گسترده باعث تولید انبوهی از آثار شعاری در سطح جامعه شد.

از دیگر پیامدهای انقلاب رشد جمعیت خواستار هنر بود. به خصوص، زنان در مقیاسی وسیع به کارهای هنری روی آوردند. در پاسخ به نیاز فزاینده‌ی هنر جویان چند هنرکده جدید و بی‌شمار کلاس خصوصی به راه افتادند.

موزه‌ی هنرهای معاصر تهران، پس از چند سال فعالیت بدون برنامه، اقدام به برپایی منظم نمایشگاه‌های دوسالانه و سه-سالانه از آثار طراحان گرافیک، تصویرگران، نقاشان، عکاسان، کاریکاتورسازان، نگارگران، سفالگران و مجسمه‌سازان کرد. [گفتنی است که مقدار 264 نقاش در دو سالانه‌ی 1991م/1370ش شرکت داشتند؛ حال آنکه نقاشان شرکت‌کننده در بی‌ینال 1958م/1337ش فقط 45 نفر بودند]. این واقعیت‌ها حاکی از رشد کمی و توسعه فعالیت در تمامی عرصه-های هنری است، با این همه به نظر نمی‌رسد که تحولی اساسی و آینده‌ساز در هنر ایران پدید آمده باشد.

اولین نمایشگاه دو سالانه‌ی نقاشی ایران در بعد از انقلاب اسلامی

اولین بی‌ینال نقاشی ایران «پس از سیزده سال که از پیروزی انقلاب اسلامی می‌گذشت. در 28 آبان ماه 1370 شمسی، در سه مرکز هنری تهران گشایش یافت و مدت یک ماه برقرار بود. این اولین نمایشگاه فراگیر و هدفمند پس از پیروزی انقلاب، در بهمن 1357، در ایران محسوب می‌شد بیش از آن، در کارنامه سیزده ساله نقاشان معاصر ایران، صدها نمایشگاه انفرادی و جمعی کوچک و دو نمایشگاه جمعی بزرگ جاگرفته بود. نخستین این نمایشگاه‌های نسبتاً بزرگ، «جلوه‌هایی از هنر معاصر ایران» بود که در 1369ش، در موزه هنرهای معاصر تهران برگزار شده و دیگری، نمایشگاه نقاشی و مینیاتور بود که در تیرماه 1370ش، در محل دائمی نمایشگاه‌های بین‌المللی تهران برگزار شد. این نمایشگاه‌ها نه آن چنان فراگیر بودند که جمع کثیری از نقاشان معاصر ایران را تحت پوشش قرار دهند و نه برای خود، طرح و برنامه و مقررات مشخصی داشتند. «نخستین بی‌ینال نقاشان ایران» بنا بر آن چه که در بروشور نمایشگاه آمده بود با هدف «ارتقاء کمی و کیفی هنرنقاشی، هدایت رقابت سالم بین هنرمندان، کشف استعداد‌های جوان و حمایت از آن» تشکیل شد. در همان نگاه نخست، ذکر این اهداف نشان داد که در ظاهر از نظر برگزارکنندگان بی‌ینال 1370، میان این بی‌ینال و پنچ بی‌ینال قبلی تهران (میان سالهای 1337 تا 1345). تفاوت وجود دارد.

چرا که اهداف کلی بی‌ینال‌های گذشته‌ی تهران، یعنی، حضور در عرصه‌ی جهانی و تشویق و حمایت از گرایشات مدرن؛ جای خود را به اهداف ذکر شده داده بود. تفاوت دیگر، در همان نگاه اول، عدم وجود آثار مجسمه بود. این بی‌ینال برخلاف بی‌ینال‌های گذشته که آثار نقاشی و مجسمه را در برمی‌گرفتند، تنها به آثار نقاشی اختصاص یافته بود.

در واقع، نمایشگاه به منظور سنجش فعالیت‌های دو سال گذشته نقاشی برگزار نشده بود. در اساس باید این نمایشگاه را اولین گام در راه سنجش فعالیت نقاشی در دوران پس از انقلاب اسلامی دانست.

برگزار کنندگان بی‌ینال طی مراسمی از سه تن از اساتید و هنرمندان با تجربه و پیشکوت قدردانی کرده و به آن‌ها هدایائی تقدیم نمودند. اسامی ایشان بدین شرح بود. محسن سهیلی خوانساری، علی‌اکبر صنعتی و جواد حمیدی، و 16 اثر هنری به عنوان «آثار برتر» شناخته شد.

همچنین هیأت داوران، تعدادی از هنرمندان را تشویق نمود، و به هفت نفر دیگر لوح افتخار اهداء کرد. برگزاری کنفرانس‌های تجسمی از دیگر برنامه‌های بی‌ینال بود و در این کنفرانس‌ها چیزی که بیشتر مطرح شد مسئله‌ی «هویت» بود که البته نظرات ضد و نقیض پیرامون آن وجود داشت. چنانچه به طور مثال اگر حبیب الله آیت‌اللهی اعتقاد داشت که نقاشی ایران دچار در بحران هویت است، مرحوم مرتضی ممیز معتقد بود که هیچ بحرانی در نقاشی معاصر ایران وجود نداشته و آن چه هست، جوشش و حرکت است.

در این بی‌ینال چند نکته قابل گفتن است:

- 1- زبانی تازه که حرفی نو برای گفتن داشته باشد، در این بی‌ینال به چشم نمی‌خورد.
- 2- نحوه ی ارائه ی آثار، منطقی و معقول نبود. نمایشگاهی که ارائه‌ی دهنده‌ی آثاری از مکاتب و شیوه‌های گوناگون است، باید در عرضه ی آثار اقدام به دسته‌بندی و گروه‌بندی آثار می‌کرد تا ارزیابی دقیق‌تر و منطقی‌تر را ممکن می‌ساخت.
- 3- تاریخ برخی آثار از دو سال اخیر فراتر می‌رفت.
- 4- در کل از نکات برجسته این بی‌ینال نیز باید از حضور وسیع نقاشان جوانی نام برد که حتی توانسته‌بودند آثار نوتر از هنرمندان صاحب نام عرضه کنند.

دومین نمایشگاه دوسالانه‌ی نقاشی ایران

دومین دو سالانه‌ی نقاشی، از 6 آذر تا 25 دی 1372ش، در 5 مرکز فرهنگی و هنری تهران برگزار شد. چنانچه از خبرنامه انجمن هنرهای تجسمی برمی‌آید، آثار ارسالی به این نمایشگاه حدود 3000 اثر از 1230 هنرمند بود که از میان آنها تعداد 730 اثر 534 هنرمند، توسط هیأتی مرکب از حبیب الله آیت‌اللهی، ایرج اسکندری، مهدی حسینی، محمدعلی رجبی، علی‌اکبر صادقی، حبیب الله صادقی، سید محمد صفی (رئیس مرکز هنرهای تجسمی و موزه‌ی هنرهای معاصر تهران و مسئول نمایشگاه) و حسین سوری انتخاب شده و به نمایش درآمدند.

در بروشور نمایشگاه، درباره اهداف برگزاری آن چنین آمده بود: «انگیزه و خواست در مرحله نخست، معطوف نمودن ذهن و اندیشه‌ی هنرمندان به شناخت میراث غنی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران و انعکاس آن در آثار نقاشان معاصر ایران است»

هیأت داوران دومین بی‌ینال، مرکب از خانم زهرا رهنورد و آقایان جلیل ضیاء پور، جواد حمیدی، ناصر پلنگی، مرتضی حیدری، ایرج اسکندری و محمدعلی رجبی بودند. این هیأت بی‌آنکه توضیحی پیرامون ویژگی یک اثر خوب بدهد. هشت نفر را به دلیل «ارائه‌ی آثار خوب» مورد تشویق قرار داد. و به آنها لوح تقدیر تقویم نمود. ده نفر را نیز به سبب در تکاپو در یافتن راهی به سوی بیان معانی عرفانی فرهنگی سیاسی، اجتماعی و انسانی، مورد تقدیر قرار داد.

در دومین نمایشگاه، نیز همانند بی‌ینال سال 1370ش، تقریباً تمامی گرایشات موجود در نقاشی معاصر ایران حضور داشتند و تنها مینیاتور حذف گردیده و آن هم خود به نمایشگاه مستقلی تبدیل شده بود.

حضور تمام گرایشات از ناتورالیسم گرفته، تا گرایشات گوناگون مدرن، در کنار هم در این بی‌ینال، در مجموع شکلی بسیار متنوع اما در عین حال، همانند نمایشگاه قبلی و حتی بیشتر از آن، بسیار و پراکنده و آشفته به آن بخشیده بود. البته شاید، در ظاهر امر این پراکندگی، خود را با اهداف از پیش تعیین شده‌ی بی‌ینال بسیار منطبق نشان می‌داد و آخر اینکه، کشف استعدادهای درخشان و حمایت از آنها نیز که از دیگر اهداف «دومین نمایشگاه دوسالانه‌ی نقاشی ایران، بود به طور ظاهر به نتیجه‌ای قابل قبول نینجامید چرا که، هنگامی استعدادهای درخشان کشف می‌شوند که معیار ارزیابی و قضاوت صحیح و روشن، اهداف معین و واقع‌گرا، و مراجع هم رأی و هم اندیشه‌ی در راستای کلیات اهداف مزبور وجود داشته باشد. تناقضهای جاری در نقاشی معاصر ایران که نمونه‌های بارز آن به هنگام برپایی بی‌ینال‌های اول و دوم (70 و 72) چهره گشاد. چنانچه به طور مثال در برابر بحران هویتی که برخی معتقدند در نقاشی معاصر ایران وجود دارد، از سوی

برگزار کنندگان نمایشگاه به عنوان راه حل، بر توجه هر چه بیشتر نقاشان به سمت هنرهای ملی و اسلامی و هدایت آنها به سمت (هنرهای ملی و دینی) تأکید شده بود. اما در همان حال و پراکندگی گرایشها، آثار و نقاشان شرکت کننده در نمایشگاه به قدری بود که نه تنها در عمل راهی برای رسیدن به مکتبی ملی، بلکه برای راهیابی به واقعیت گرایش های رایج دیگر نیز باقی نمی گذارد و اینکه سردرگمی نقاشان جوان را در برخورد با ظاهر گرایشهای موجود در نقاشی بیشتر می کند. این سردرگمی، موجبات تشدید بحران موجود در نقاشی معاصر ایران را فراهم می آورد. عدم تصحیح اشتباه ها و ایرادهای دو سالانه اول سبب شد تا عده ی زیادی از هنرمندان طراز اول، عقب نشینی کرده و در دوسالانه ی دوم شرکت نکنند. (بروشور دوسالانه)

سومین نمایشگاه دو سالانه ی نقاشی ایران

سومین دوسالانه ی نقاشی ایران از 20 آبان تا 29 دی ماه سال 1374 ش، با به نمایش درآمدن آثار برگزیده ی نقاشان معاصر ایران برگزار شد.

از خصوصیات این دوره افزایش کمی آثار ارائه ی شده به دبیرخانه نمایشگاه نسبت به دو دوره ی قبل بود. بطوری که 3356 اثر از سوی 1564 هنرمند در اختیار هیئت انتخاب نمایشگاه برای گزینش آثار برتر قرار گرفتند. هیئت داوران سومین دوسالانه ی به عهده آقایان سیدمهدی حسینی، علی اکبر صادقی، حبیب الله صادقی، ناصر پلنگی و ایرج اسکندری بود.

سرانجام طی 70 روز بر پای نمایشگاه، هیئت داوران ده نفر را به عنوان هنرمندان برگزیده ی این دوسالانه معرفی و جوایز آنها را که شامل لوح افتخار، تندیس قلم موی طلایی و ده سکه بهار آزادی بود، به آنها اهداء کردند. (نقاشی معاصر ایران، 1376)

همچنین موزه ی هنرهای معاصر تهران به هنرمندان ذیل که در آثارشان فضا و نمادهایی از ایمان اسلامی را با بیان هنری ارائه ی کرده بودند لوح افتخار و تندیس قلم موی طلایی نمایشگاه را اهداء نمود.

1- ناصر پلنگی برای اثر «آیا فراموش می کنیم؟» 2- کاظم چلیپا برای اثر «در نماز عید فطر»

چهارمین نمایشگاه دو سالانه ی نقاشی ایران

چهارمین دوسالانه، از 23 آبان تا 30 بهمن ماه 1376 ش و در موزه هنرهای معاصر تهران، فرهنگسرای نیاوران، و مجموعه فرهنگی آزادی تهران با به نمایش درآمدن آثار برگزیده ی نقاشی معاصر ایران برگزار شد. هیئت انتخاب چهارمین دوسالانه ی نقاشی ایران آقایان هانیان الخاص، علی اکبر صادقی، ناصر پلنگی، جواد حمیدی، حسین خسرو جردی بودند.

آمار «چهارمین نمایشگاه» به ترتیب در ذیل می آید:

تعداد کل آثار رسیده، 2753 اثر و تعداد کل آثار پذیرفته شده، 415 اثر بوده است، تعداد کل شرکت کنندگان، 1385 نفر و تعداد کل افراد پذیرفته شده، 314 نفر بوده است. تعداد کل شرکت کنندگان مرد 660 نفر و 725 نفر زن بوده است.

هیئت داوران چهارمین نمایشگاه دو سالانه نقاشی ایران که آقایان پرویز کلانتری، علی اکبر صادقی، مهدی حجت، حسین خسرو جردی و مصطفی گودرزی بودند. ده هنرمند را به عنوان هنرمندان برگزیده انتخاب و به هر یک از ایشان لوح افتخار، تندیس قلم موی طلایی و ده سکه ی بهار آزادی بعنوان جایزه ی اهداء نمودند. (نقش، 1376)

همچنین موزه ی هنرهای معاصر تهران، به هنرمندان ذیل که در آثارشان فضا و نمادهایی از ایمان اسلامی را با بیان هنری خوب ارائه ی کرده بودند لوح سپاس و 5 سکه بهار آزادی تقدیم نمود.

1- مرتضی اسدی (ثقل زمین کجاست) 2- حبیب الله صادقی (ای پرشقایق رنگ تو) 3- عبدالحمید قدیریان (جنون).

و در طی چهارمین دوسالانه نقاشی ایران از 4 تن از هنرمندان پیشکسوت تقدیر به عمل آمد که این 4 استاد پیشکسوت به ترتیب استاد علی قهاری، استاد احمد اسفندیاری، استاد محمود جوادی پور و استاد منصوره حسینی بودند. چهارمین نمایشگاه دوسالانه‌ی نقاشی ایران با مطرح کردن اهدافی قابل قبول برگزار شد ولی از نظر کیفی در انتخاب کارها به تمامی اهداف، توجه نشده بود.

پنجمین دوسالانه‌ی نقاشی معاصر ایران

پنجمین دوسالانه‌ی نقاشی، که در مهر و آبان ماه سال 1371ش برگزار شد جمعاً 1371 نفر با ارائه‌ی 5290 اثر شرکت کرده بودند که از این میزان 832 نفر زن و 539 نفر مرد بودند. جوانترین نقاش شرکت کننده با 21 سال سن و مسن‌ترین شرکت کننده را 71 سال سن بوده است. مجموعه‌ی آثار ارائه‌ی شده توسط هیأت انتخاب که با حضور آقایان، محمد ابراهیم جعفری، همایون سلیمی، ایرج اسکندری، کاظم چلیپا، عبدالمجید حسینی راد برگزار گردیده و آثار 120 هنرمند با مجموع 153 نقاش به نمایشگاه راه یافت. که از میان آثار اه یافته 53 نفر زن و 67 نفر مرد بوده‌اند. مجموعه‌ی آثار راه‌یافته به نمایشگاه توسط اعضای داوران با حضور آقایان رویین پاکباز، همایون سلیمی، حبیب‌الله صادقی، مرحوم مرتضی ممیز، غلامحسین نامی مورد ارزیابی نهایی قرار گرفته و آثار 5 هنرمند به عنوان آثار برتر انتخاب و به هر کدام از آنها ده سکه بهار آزادی، لوح افتخار نمایشگاه و تندیس دوسالانه‌ی به آنان اهدا شد. (طعم رويا، 1379) و نیز آثار 5 هنرمند انتخاب، و به هر یک سه سکه بهار آزادی، لوح افتخار نمایشگاه و تندیس دوسالانه‌ی داده شد. در چهار دوسالانه‌ی گذشته معاونت هنری به عنوان برگزار کننده‌ی دوسالانه‌ی نقاشی با مشورت هنرمندانی که با ایشان ارتباط داشتند اقدام به انتخاب دبیر نمایشگاه و اعضای هیأت انتخاب، می‌کرد، سپس برای انتخاب داوران نمایشگاه با پیشنهاد دبیر نمایشگاه اعضای هیأت داوران انتخاب می‌شدند، در دوسالانه‌ی پنجم این شیوه تغییر پیدا کرد و شورایی تحت عنوان شورای سیاست گذاری اقدام به انتخاب دبیر و اعضای هیأت داوران کرد. البته این مکانیسم در پنج بی‌ینال قبل از انقلاب به نحو دیگری انجام شده بود. آمار نمایشگاه نشان می‌داد، که در مقایسه با دوسالانه‌ی چهارم، تعداد شرکت کنندگان کمتر و همچنین آثار پذیرفته شده به حدود یک سوم تقلیل پیدا کرده بود. (www.ir-tmca.com)

ششمین نمایشگاه دو سالانه‌ی نقاشی معاصر ایران

ششمین دوسالانه‌ی نقاشی معاصر ایران توسط انجمن هنرمندان نقاشی ایران و با همکاری مرکز هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از تاریخ 10 آذرماه تا 22 دی‌ماه 1382ش برگزار شد. انجمن هنرمندان نقاش ایران، که این دوسالانه‌ی اولین تجربه برگزاری دوسالانه‌ی، انجمن می‌باشد با اعلام اینکه تلاش دارد با تکیه بر تجربیات دستاوردهای دیرپای هنر نقاشی ایران، به معرفی چهره معاصر هنر نقاشی کشور و استعدادهای جوان و آینده‌نگر آن پردازد اهداف دوسالانه‌ی ششم را به شرح ذیل اعلام داشت.

- اعتلای فرهنگی جامعه معاصر ایران از طریق تعالی بخشیدن به خلاقیت‌های هنری
  - ارج نهادن به تلاش‌های نیروهای جوان و مستعد
  - معرفی تجربیات و دستاوردهای هنرمندان معاصر کشور
- در این دوسالانه‌ی موضوع و تکنیک آزاد اعلام شده بود و آثار در طی دو مرحله انتخاب شدند که در طی مرحله اول از طریق اسلایدهای ارسالی انتخاب و از هنرمندان برگزیده‌ی مرحله اول خواسته شد جهت مرحله دوم اصل آثار را ارائه نمایند که در نهایت آثار انتخابی به دوسالانه‌ی راه یافتند.

اسامی هیئت انتخاب (ششمین دوسالانه‌ی نقاشی معاصر ایران) به شرح ذیل بود:

بابک اطمینانی - شهلا حبیبی - رغنا فرنود - منوچهر معتبر و کریم نصر.

و در این دوسالانه‌ی در ترکیب هیئت داوری بجز داوران ایرانی، چندین نفر از کشورهای مختلف مانند چین، هونگ کونگ و ... غیره حضور داشتند که اسامی آنها به شرح ذیل می‌باشد:
بابک اطمینانی - شهلا حبیبی - عباس کیارستمی - رعنا فرنود - یحیی فیوضی - منوچهر معتبر - کریم نصر - جیانگ شو - تسونگ - زونگ چانگ - ایرماروفز - دوویت و دیویدم و فرچگات .
دبیر ششمین دوسالانه‌ی فرح اصولی و دبیر همایش دوسالانه‌ی حمید سوری بودند.
و در نهایت هیأت داوران تعداد 9 اثر را به عنوان آثار برگزیده ششمین دوسالانه‌ی انتخاب نمود. که به نفرات اول تا سوم تندیس دوسالانه‌ی و به ترتیب سه ماه، دو ماه و یک ماه بورس مطالعاتی فرانسه، و به نفرات سوم تا ششم هر کدام لوح افتخار و ده سکه بهار آزادی اهداء نمود و جایزه‌ی اثر نهم توسط سفارت ایتالیا اهداء شد. (www.slpainters. Com)

نمایشگاه مردودین ششمین دو سالانه‌ی نقاشی معاصر

یکی دیگر از ویژگی‌های دوسالانه‌ی ششم برگزاری نمایشگاه مردودین بود؛ که با پیشنهاد گالری سیحون برای پویا شدن فضای تجسمی کشور و امکان بوجود آمدن فضایی برای بررسی و مقایسه‌ی آثار هنری قبول شدگان ششمین دو سالانه‌ی نقاشی و مردودین انجام گرفت .
این نمایشگاه تحت عنوان «نمایشگاه رفوزه‌های بی‌ینال ششم نقاشی» از تاریخ 25 آذر الی 25 دی 1382ش در مجموعه-ی فرهنگی و تاریخی نیاوران بود.
این مسأله که برای اولین بار در طی برگزاری چندین بی‌ینال اتفاق می‌افتاد بحث‌های گوناگونی را در پی داشت 0
این حرکت بحث‌های دنباله‌داری را از اول تا برگزاری نمایشگاه و بعد از آن، بین انجمن نقاشان ایران و برگزارکنندگان نمایشگاه مردودین در پی داشت.
در واقع برپایی نمایشگاه مردودین در راستای ایجاد فضایی برای به نمایش درآمدن دسته دیگری از آثار بود که در چرخه قضاوت دوسالانه‌ی تهران از گردونه رقابت کنار گذاشته شده بودند.

هفتمین نمایشگاه دو سالانه‌ی نقاشی معاصر ایران

در بهمن 1386 هفتمین دوسالانه نقاشی برگزار گردید که دبیری آن را استاد حبیب الله آیت الهی بر عهده داشتند و همزمان با آن " نمایشگاه هنر مقاومت " نیز در موزه فلسطین برگزار گردید.
در هفتمین دوسالانه نقاشی معاصر ایران 2277 هنرمند با 8500 اثر شرکت کردند که از این میان 500 اثر از 420 هنرمند در بخش مسابقه و آثار 30 هنرمند پیشکسوت نیز در بخش میهمان هفتمین دوسالانه نقاشی معاصر ایران به نمایش درآمد. در این نمایشگاه آثار بسیاری از هنرمندان برجسته نقاشی ایران از جمله آثار ژازه طباطبایی، فریدون مام‌بیگی، حسن اسماعیل‌زاده، مارکو گریگوریان، علیرضا اسپهبد، منوچهر یکتایی، جواد حمیدی، چنگیز شهبوق، جعفر روحبخش، فرامرز پیلارام، حسین کاظمی، منصور قندریز و سهراب سپهری در نگارخانه مرتضی ممیز به نمایش گذاشته شده بود.
شاید یکی از مهمترین مشخصه‌های این دوره را می‌توان برخورداری از کیفیت در کلیت نقاشی نام برد، مجموعه آثار پرشمار نمایشگاه را درواقع می‌توان تجمعی از آثار قوی و ضعیف و با کیفیت‌های بسیار متفاوت تلقی کرد. (احمدی ملکی، 1386، 19)

هشتمین نمایشگاه دو سالانه‌ی نقاشی معاصر ایران

بعد از وقفه‌ای چند ساله هشتمین دوسالانه در دی ماه 1390 برگزار شد. از ویژگی بارز این دوسالانه قرار دادن محوریت مکتب هرات بود که نقطه مثبتی برای این دوسالانه به شمار می‌آمد و نکته بعدی تمرکز زدایی و قرار دادن ورک

شاپ در شهر نیشابور بود و اما نکته ای که می توانست تبدیل به نقطه قوت این دوسالانه شود که متاسفانه برعکس شد برنامه ریزی و تشکیل دبیرخانه همزمان با این دوسالانه، برای نهمین دوسالانه بود که مدیرکل وقت هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بر آن تأکید داشت که متاسفانه مرور زمان بر رد این موضوع دلالت داشت و تا زمان نگارش این مقاله و بعد از گذشت چهار سال هنوز دوسالانه نهم برگزار نشده است.

اعضای تیم انتخاب و داوری این دوسالانه به شرح ذیل بودند:

شورای دبیران :

احمد وکیلی (دبیر دوسالانه) ، جواد صادقی (دبیر اجرایی)

هیات انتخاب:

همایون سلیمی ، کاظم چلیپا ، عبدالحمید پازوکی ، مصطفی گودرزی ، مهرداد خطایی

هیات داوری:

یعقوب عمامه پیچ ، علی اکبر صادقی ، شهلا حبیبی ، واحد خاکدان، مصطفی گودرزی ، ایشنوان اروش (از کشورمجارستان) ، یوری دولان (از کشور اسلواکی)

در بیانیه این دوسالانه آمده بود " نگارگران مکتب هرات شیوه‌ای مبتنی بر فضا سازی تمثیلی و بهره گیری از خط و رنگ ناب را پیش نهادند و در روش مرسوم فضا سازی و صحنه پردازی، طراحی و ترکیب بندی پیکره ها، کاربست رنگ های زنده و درخشان، و استفاده از نقوش تزئینی متنوع، تحولات بزرگی ایجاد کرده و از امکانات تزئینی، نمادین و بیانی رنگ به بهترین نحوی بهره گرفتند. زبان و بیان بصری این هنرمندان، می تواند منبع مناسب و چشمه جوشانی برای خلاقیت‌های جدید باشد. رویدادهای هنری همچون دوسالانه، دعوتی است عمومی و ضیافتی است بصری که هنرمندان "خصوصا هنرمندان جوان" را به تحرک و پویایی بیشتر، و ارائه و نمایش آخرین تجربیات آنها فرا می خواند." (www.2salane.ir)

امید می رود که هنرمندان معاصر ایرانی، خصوصا هنرمندان جوان، با ترکیب خلاقانه مبانی نقاشی ایرانی با دستاوردهای نوین در حوزه هنرهای تجسمی، و خلق تجربیات متنوع، زمینه‌های ظهور مکتب‌های نوین ایرانی را ایجاد کنند. (همان) در این دوسالانه خانم ها در هر دو قسمت بخش هرات و نگاه مردمی بیشترین جوایز را به خود اختصاص دادند.

برگزیدگان بخش رقابتی (نگاهی نو به مکتب هرات)

خانم وحیده اکبریان

خانم مریم ابطحی

خانم فرنوش احمدی شیرازی

خانم مریم توکلی

خانم سپیده سحر

سلیم کرمی خولکی

ندا غیوری متعصب

جایزه مردمی در بخش آزاد

خانم سالومه گل نراقی

محمدعلی خلجی

نتیجه گیری

در ابتدا باید به این نکته اشاره‌ای داشته باشیم، مبنی بر اینکه در مورد دوسالانه‌های نقاشی قبل از انقلاب، مطلب مستندی به جز چند یادداشت کوتاه و مختصر در دست نیست که حتی اساتید و صاحب نظران عرصه‌ی هنر به این مسأله اذعان دارند و لذا عرصه‌ایی از دوسالانه، که مد نظر است بیشتر مربوط به دوسالانه‌های برگزار شده در دوران پس از انقلاب می‌باشد. در این دوران که تا به حال شش دوره دوسالانه برگزار شده است ما شاهد نظرات، نوشته‌های متناقض و متفاوت بسیاری هستیم. که ما را از یک نتیجه‌گیری منسجم و قطعی باز می‌دارد.

با توجه به تمام مواردی که در طی مطالب گذشته از دوسالانه اول (سال 1370) تا دوسالانه ششم (سال 1382) شاهد بودیم، می‌توانیم به چندین مورد به عنوان جمع‌بندی کلی بپردازیم که از نظر بیشتر اساتید و صاحب‌نظران هنری، بیشترین لطمه را به دوسالانه‌های مذکور در جهت مثبت قلمداد شدن و تأثیر آن بر روند پیشرفت نقاشی معاصر ایران، داشته است.

- ضعف داوری در اغلب دوسالانه‌های نقاشی، وجه مشترک تمامی منتقدین و صاحب نظران بود. که از جمله شاخص -

ترین ایرادها، وابسته بودن به یک جناح هنری و فکری خاص است.

- نداشتن هدفی مشخص و جامع از دیگر ایرادات می‌باشد. به نظر اکثریت منتقدین عرصه‌ی هنری خصوصاً نقاشی در این دوسالانه‌های هیچ برنامه و طرح و هدف خاصی نداشته، و لذا شاهد هستیم هر دوسالانه برای خودش معیارهایی را برمی‌گزیند. و پس از اتمام دوسالانه مذکور، پرونده تمام اهداف و طرحهای آن نیز بسته می‌شود و لذا شاهد هستیم که این دوسالانه‌ها نتوانسته‌اند تأثیرگذاری لازم را در حوزه‌ی نقاشی معاصر ایران داشته باشند.

- از دیگر نقایص این دوسالانه‌ها که باعث افت و عدم تأثیر گذاری آن می‌شود مبحث کیفیت است.

در دوسالانه‌های بعد از انقلاب رشد کمی قابل ملاحظه‌ای را شاهد هستیم اما در لابه‌لای نظرات اکثر صاحب نظران حوزه - ی نقاشی می‌توان دریافت که به لحاظ کیفی نتوانسته به حد مطلوب برسد و شاید یکی از دلایل این مبحث نیز همان نداشتن طرح و برنامه مشخص چندین ساله است و در واقع می‌شود گفت هدف تنها برگزار کردن دوسالانه آن هم با کمیت زیاد بوده است نه کیفیت مطلوب، که بتواند جریانهای خاص نقاشی را با اهداف مشخص و آینده‌نگری کافی به جامعه‌ی معرفی نماید.

- از موارد ضعف دیگر، که می‌شود از دلایل اصلی، عدم حضور بسیاری از فعالان و پیشکسوتان نقاشی معاصر ایران در این دوسالانه‌ها شمرد، نحوه انتخاب برگزیده‌گان می‌باشد که در اغلب موارد مورد اعتراض منتقدین و اساتید می‌باشد و می‌شود گفت در هیچ دوسالانه‌ی نبوده که گفته‌ها و شایعاتی مبنی بر اعمال نفوذ و اشتباهاتی در زمینه‌ی برگزیده‌گان، رخ نداده باشد و می‌شود گفت در برخی موارد این گفته‌ها با ارائه‌ی مدارک مقرون به صحت بوده است. و این یکی از دلایل افت کیفی (از لحاظ عدم شرکت نقاشان پیشکسوت و فعال) می‌باشد.

- نکته دیگر در مورد دوسالانه‌ها نبودن متولی خاص با منابع مالی و بودجه‌هایی در حد و اندازه برگزاری دوسالانه و نبودن مکانی مشخص و مختص به این بی‌ینالها هست؛ و در همین راستا ما شاهد عدم برگزاری دوسالانه‌های متوالی و منظم (در جهت تعریف دوسالانه، که باید هر دو سال برگزار شود) هستیم. و بنابر موارد بالا همه ساله در قبل از برگزاری دوسالانه، شاهد سردرگمی برگزار کنندگان و بحثهای بین موزه‌ی هنرهای معاصر تهران و انجمن نقاشی بعنوان متولی این امر هستیم. که تمام این مسائل از اهمیت دوسالانه‌های نقاشی معاصر ایران و تأثیر گذاری آن به عنوان یک رخداد مهم هنری می‌کاهد.

از دیگر انتقادات وارده این می‌باشد که: بی‌ینالها جزئی از طرح پنج ساله یا ده ساله نبوده است، یک سری اهداف برای هر بی‌ینال در نظر گرفته شده است ولی در هیچ کدام از این بی‌ینالها سعی نشده، یک گزارش تهیه‌ی و بررسی شود، که آیا اهداف بی‌ینال همان بوده که اجرا شده و دیده شود که آیا آن اهداف محقق شده است یا نه؟ و نیز نکات منفی مورد ارزیابی قرار بگیرد و هیچ نشریه‌ای هم در بعد از نمایشگاه این کار را صورت نداده است. امید است که در آینده سمت و سوی درست در عرصه‌ی هنرهای تجسمی کشور، و نقاشی و دوسالانه‌های نقاشی اتخاذ گردد. تا راهگشای این عرصه باشد.

منابع و مآخذ:

- 1- احمدی ملکی، رحمان(1386)؛ نگاهی به آثار نمایشگاه هفتمین دوسالانه نقاشی ایران، آینه خیال، شماره 25، تهران: 5-19.
- 2- پاکباز، روئین(1378)؛ دایره المعارف هنر، تهران: فرهنگ معاصر.
- 3- فصلنامه هنر (1371)؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، شماره 21، تهران: 26-37.
- 4- فصلنامه هنرهای تجسمی(؟)حوزه ی هنری، شماره های دوم، سوم، سال اول، تهران: 42
- 5- هویت فرهنگی و هنری(1372)؛ مجموعه ی بحث های کنفرانس هنرهای تجسمی، چاپ اول تهران: 25-36.
- 6- گزیده های از آثار اولین دوسالانه ی نقاشان ایران(1371)؛ ، تهران: مرکز هنرهای تجسمی.
- 7- نقاشی معاصر ایران(1373)؛ منتخبی از آثار دومین دوسالانه ی نقاشی ایران، تهران: مرکز هنرهای تجسمی.
- 8- نقاشی معاصر ایران (1376)؛ منتخبی از آثار سومین دوسالانه ی نقاشی ایران، تهران: مرکز هنرهای تجسمی .
- 9- طعم رویا(1379)؛ با نگاهی به آثار پنجمین دوسالانه ی نقاشی ایران، تهران: نظر.
- 10- هنرهای تجسمی، خبرنامه انجمن هنرهای تجسمی: تهران پیش شماره 4
- 11- نقش(1372)؛ ویژه نامه دومین دوسالانه ی نقاشی ایران، شماره های 1-2-3-4-6 آذر- 25 دی ماه.
- 12- نقش(1374)؛ ویژه نامه ی سومین دوسالانه ی نقاشی ایران، شماره های 2-3-4-20 آبان- 29 دی ماه .
- 13- نقش(1376)؛ ویژه نامه ی چهارمین دوسالانه ی نقاشی ایران، شماره های 1-2-3-4-5-6-7-8- 22 آبان- 20 دی ماه .
- 14- روزنامه ی سلام (1376)؛- 24 آذرماه .
- 15- روزنامه ایران(1376)؛ 30 دی ماه شماره 1609-1607.
- 16- هنرهای تجسمی(1377)؛ نشریه انجمن هنرهای تجسمی، سال ششم، شماره 1، تهران .
- 17- نقش(1379)؛ ویژه نامه ی پنجمین دوسالانه ی نقاشی ایران، شماره های 2-3-5- 28 شهریور- 4 آبان ماه .
- 18- روزنامه آفرینش شماره 1821- 17 دی 1382
- 19- www.ir-tmca.com
- 20- www.slpainters.com